

Forfatter: Lars Peter Rømhild

Titel: Holger Drachmann

Anvendt udgave: Holger Drachmann

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (dsl.dk)

Det Kongelige Bibliotek (kb.dk)

Holger Drachmann

Indhold

- [Indledning](#)
- [Biografi](#)
- [Forfatterskabet](#)
- [Forfatterskabets efterliv](#)
- [Tekstoplysninger](#)
- [Bibliografi](#)
- [Lars Peter Rømhild](#)

Indledning

Holger Drachmann var i den sidste fjerdedel af 1800-tallet den mest omtalte og synlige digter herhjemme. Han var Digter med stort D bl.a. fordi han, der var en ualmindelig høj mand, viste sig med slængkappe og kunstnerhat - han var fra først af maler og tegner - og fordi han aldrig satte sit lys under en skæppe.

I litteraturen viste den overdådigt produktive Drachmann sig på mange måder, først og sidst som lyriker, men også bemærkelsesværdig i andre digteriske og publicistiske genrer. Og han magtede både det folkelige sving og den mest raffinerede stemningskunst, nåede fra efterromantik til nyromantik og ydede sit som en djærv realist. Han var i en noget forkortet, men ikke forkert mening folkets, havets, sommernattens og elskovens digter.

Han rakte vidt, kæmpede også højrøstet for og imod Brandestidens politisk-litterære formationer.

Måske var han trods sine bravader en svag karakter og noget af en evig teenager, snart hidsigt reaktiv og snart et blomsterbarn, der fik tilføjet sig selv og andre ulægelige sår undervejs; dem skrev han også på: både forelskelserne og livskatastroferne var kilder til poesi.

At han ikke var for fastholdere, ser man både i hans personlige biografi og i hans litterære karriere.

Biografi

Holger Drachmann var søn af en energisk læge i København; han mistede som 11-årig sin mor (tuberkulose), men voksede op mellem livlige søstre og snart også med en god stedmor og nye halvsøskende. Han havde ikke så nemt ved det disciplinerede liv, men blev dog trukket igennem til en studentereksamen. Faderen var mindre begejstret for hans malerdrømme, bekymret for hans helbred (svage lunger) og utryg ved hans forelskelser. Holger Drachmann fik en kunstnerisk uddannelse, særlig hos marinemaleren C.F. Sørensen, men blev for helbredets skyld også sendt på en længere sørejse til Middelhavet 1867.

I 1871 var han i England for at vinde frem som maler, inden han vendte hjem til København og giftede sig med sin purunge forlovede fra Bornholm. Han blev opsøgt af Georg Brandes, hvis radikale litterære forelæsninger samme efterår betød et nybrud i åndslivet. Og han tog fat på det frie kunstner-, litterat- og bohemeliv. I løbet af dette gled hans hustru fra ham.

Der fulgte en række omflakkende, men stadig flittige og nu beslutsomt litterære år, med digte og noveller fortrinsvis i tilknytning til Brandeskredsen, om end med friktioner. Han søgte og fandt nye kærligheder, bl.a. en hed passion for en proprietærfrue i Nordsjælland, der fødte ham et barn og samtidig forlod ham. Fra dette slag reddedes han op igen da han giftede sig med fruens lillesøster Emmy i 1879. Hun blev hans solide støtte i et familieliv gennem 1880erne.

Af gode og dårlige grunde brød han i denne tid med Brandesfolkene. Drachmanns "perioder" kan til en vis grad knyttes til hvem der var hans litterære mentor. I de tidlige lærlingear havde det været hans frisindede dansklærer, litteraturhistorikeren og epigondigteren Kristian Arentzen. Fra 1871 blev Georg Brandes hans forstående vejleder, efterhånden noget modarbejdet af kritikerbroderen Edvard Brandes, der spillede Drachmann flere grimme puds. Digteren faldt så tilbage på den grundtvigianske venstrepublicist, antibrandesianeren Otto Borchsenius, der især gennem 1880erne søgte at holde Drachmann til ilden - nationalt kom digteren lejlighedsvis helt ud til Højres forsvarsagitation; Borchsenius' litterære opmuntringer og kritik udmærkede sig ved et usvigeligt dårligt jugement. I samme periode begyndte Drachmann at komme ind som dramatiker ved Det Kgl. Teater, med skiftende held.

Begge disse to støtter, i kritik og teater, samt det blomstrende familieliv blev han nu træt af i slutningen af 1880erne, hvor en stor ny forelskelse dukkede op: noget så forargeligt som en ung tribunesangerinde, som han hyldede under navnet Edith og snart efter udgivelsen af den store roman *Forskrevet* - (1890) fulgte til Hamborg. Han sluttede sig på ny til Brandesfløjen og ville være ung med de unge.

Den sidste snes år af sit liv var HD igen på farten - ude, hvor han også nåede et længere USA-besøg, og hjemme, hvor han ofte holdt til på sit gamle yndlingssted Skagen. Han nåede at indgå endnu et ulykkeligt ægteskab. På sin 60-års fødselsdag blev han fejret som folkets digter på Københavns Rådhus ved en fest, der blev hans livs sidste store skandale. Han døde godt et år senere, i januar 1908; hans urne blev nedsat i klitterne ved Skagen under et gravmæle af J.F. Willumsen.

Forfatterskabet

- [Forfatterskabet tager form](#)
- [Versdigtning, lyrik](#)
- [Fortællende og skildrende prosa](#)
- [Romaner og fragmenter](#)
- [Dramadigtning](#)

Forfatterskabet tager form

Den unge maler, der vendte hjem fra England i efteråret 1871, havde siden skoletiden også svinget pennen. Sine friske rejsebrev og fortællingsskitser samlede han i bogform i begyndelsen af 1872 under den stadig billedkunstneriske titel *Med Kul og Kridt. Skitser* (SPS I). I Vilh. Møllers *Nyt dansk Maanedsskrift* skrev han både principielt og polemisk om tidens danske maleri, samt digte under mærket Marc Cole. Det var dette som tændte hos Georg Brandes, der opsøgte og hjalp ham, og til hvem Drachmanns debutdigtsamling *Digte* (SPS I) i efteråret 1872 kækt er dediceret som "min Ven". Bogen er ujævn - en ung amatørs tømte skrivebordsskuffe; men ind imellem efterklange og tynde numre finder man sikker verskunst, flotte anslag og provokationer som i det maleriske og deklamatoriske "Engelske Socialister" med slutstrofen, der helt aktuelt hentyder til Pariserkommunen:

Der ruger en Sky over Kæmpebyen,
Og Floden hvisler og Vinden piber,
Sælsomme Stemmer stige mod Skyen
Og mumle deroppe som truende Klager.
Lyset fra "Vestens" stolte Butikker,
Ilden fra "Østens" sorte Fabrikker
Kaste et Brandskær op imod Skyen. -
Er det Kommunens Dekret over Byen?
(SPS I 109-12; *Digte* 1872, s. 38)

eller det trodsige "Ude og Hjemme" (SPS I 117-19). Der var også visetone, rolledigt og tilløb til blidere lyrik. Den unge maler kunne fortsætte ad mange spor hvis han valgte forfatterskabet, som det snart skete, dog uden at han helt slap tegne- og malerkunsten; han tegnede således illustrationerne til en del af sine bøger.

Drachmann var nok noget af en boheme og midtpunkt i festlige lag, men tillige var han jernflittig. Hans litterære produktion blev meget omfangsrig. I hans egen levetid og et par generationer længere frem så man ham først og fremmest som *versdigter*. Det var han både kvantitativt og kvalitativt - kvantitativt bl.a. fordi man må medregne hans større versfortællinger og hans mange helt eller delvis versformede skuespil og erindre det store antal digte han lagde ind i sine prosabøger; men vel også kvalitativt, fordi hans oplevelses- og inspirationstype og hans kunstneriske greb især passede til lyrik: stemninger, øjeblikke, syner.

Det moderne gennembrud markerede sig særlig som *prosa*fortællingens tid, og også på dette felt ydede Drachmann meget bemærkelsesværdigt allerede i 1870'erne og senere. Om ikke i livshistorier, så i krisehistorier og i ydre og indre menneskeskildring står hans bedste prosafortællinger ikke tilbage for nogens i hans danske samtid.

Endelig kastede han sig efter en halv snes år i litteraturen med megen energi og udholdenhed over *dramaet*.

Den følgende oversigt over hans litterære produktion er orienteret efter disse genregrupper. Andre inddelinger, som man finder i sekundærlitteraturen, kan gå efter hans livs forelskelses- og adskilleleshistorier (en Goethelignende model hos litteraturhistorikerne), eller efter digterens radikale henholdsvis konservative periode (den ideologikritiske model) - altså mere biografiske og mere underholdende synsvinkler, men i forkortning med risiko for at udradere det til enhver tid fluktuerende i hans forfatterskab, hans liv og hans tidsomstændigheder.

Versdigtning, lyrik

Digterisk havde Drachmann naturligt gået i skole hos senromantikere som sin lærer, den lidt vege Kr. Arentzen, og hos den skærende Henrik Ibsen (med dennes *Digte* 1871) og den rungende Carl Ploug - den sidste anmeldte Drachmanns *Digte* 1872 med honnør for talentet og misbilligelse af den socialistisk-oprørske holdning. Men Drachmann havde mere i sig - den storartede maleriske beskrivelse og en svingkraft der kunne minde om Victor Hugo. Han fortsatte i nogle af debut'ens typiske retninger, både den trodsigt satiriske og den frisk eller flot deklamatoriske; mange af hans tidskommenterende digte i samlinger som *Ungdom i Digt og Sang* 1879 (SPS IV) hører hertil, ligesom de Heine'ske hånedigte i *Unge Viser af Svend Trøst* 1892 (SPS X). Det er ikke tonen og foredraget, men den beskedne tankedybde der får hans mere prætentiose idédigte til at rangere lavere - som "Ved Skarritsøen" (på slutplads i *Sange ved Havet - Venezia*, 1877: SPS III 115-18), der ved sin tidsskriftpublicering havde udløst en hel digterfejde om tro, moral og digterisk arvefølge.

Drachmann havde forbavsende hurtigt efter debut'en udvidet sit verskunstneriske register; han blev i metrik og rimkunst sin tids største og mest varierende virtuoso, dybt musikalsk, og - til forskel fra andre mestre - uden manierthed.

Han kunne godt og gerne bruge sin verskunst til *sange*, både folke- og fædrelandssange, fx "Du danske Mand" (fra 1906, optrykt i den posthume *Vagabundus, Digte og Udkast*, 1910, s.231 f. - og i utallige sangbøger), som tiden ønskede det. Et par af disse og nogle sommersange var længe evergreens. En sang som "Den Spillemand snapped Fiolen fra Væg" (først i romanen *Tannhäuser*, 1877; *SPS* II 227 f.) er der ligeledes slidt godt på, også af fine sangere i radio og koncertsal. Muntre viser findes i mængde i hans skuespil, ofte af et synftigt tilsnit. De hører til en vis grad sammen med Drachmanns rolledigte, hvor måske en af hans kære fiskere har ordet som i "Ligprædiken" (i *Sange ved Havet - Venezia* 1877: *SPS* III 83-86). Eller det er en af hans identifikationsfigurer som den farende håndværker, sigøjner, spillemand eller sanger, der stemmer i.

De *fortællende digte* fylder ligesom sange og viser meget i Drachmanns produktion og var i det hele en stærk tradition i århundredets versdigtning. Ofte er det anekdotiske eller novellistiske numre, men man dyrkede også versroman og længere cykliske versfortællinger, gerne med emne fra eventyr, sagn eller fædrelandsk/nordisk historie. Drachmann skrev selv flere værker af denne art, således *Prinsessen og det halve Kongerige. Et gammelt Æventyr i Vers og Rim* 1878 (*SPS* III); det markerer sig som en flugt væk fra tidens realismepoetik: "Dagen bød paa Stokfisk / - og den var blødt i Vand" (indledningsdigtet, *SPS* III 413 f.); det peger også fremad i Drachmanns forfatterskab ved at indlægge dramascener i en del af værkets Sange. En anden art af versfortælling, der i genre, men ikke i foredrag, ligner populære værker fra den nordiske romantik i første del af århundredet, er *Peder Tordenskjold. Nationalt Digt i 17 Sange* 1880 (*SPS* IV); det er trods flotte og morsomme enkeltheder mindre vellykket.

Den bedste store versfortælling fra Holger Drachmanns pen er til gengæld en af århundredets store, nemlig *Don Juan* i ottaver (den 8-linjede italienske strofeform, der var genoptaget af romantikerne) af hans - og Georg Brandes' - yndlingsdigter Byron, som Drachmann gendigtede på dansk i to tempi (I: 1882 og II: 1902). Mod slutningen - hvis man kan bruge det ord om Byrons uafsluttede versroman - kørte Drachmann dog træt og indkaldte assistance fra den unge Jakob Knudsen, som kunne engelsk - og som Drachmann havde protegeret: noget for noget.

Vi går fra de store genrer til de små og til et mere personligt rum - *lyrikken* i snævrere forstand. Allerede med titlen på sin anden digtsamling: *Dæmpede Melodier* i 1875 (*SPS* I) havde Drachmann signaleret at han også kunne spille med mindre heftigt anslag - det gælder i hvert fald det smukke digt "Improvisation ombord": "Snart er de lyse Nætters Tid forbi" (*SPS* I 320f.). Og det kom til at gælde en del af hans personlige digtning i senere bøger. Også disse digte, inklusive naturbilleder - af havet ikke mindst - kan være markante eller patetiske, men i en mere dæmpet tone. Således det centrale område af hans poesi der udtrykker erotiske oplevelser og erfaringer. De kan være på én gang hymniske og hviskende, som denne strofe i forårs- og kærlighedsdigtet "Hilsen":

Ind imod Ophavets Rige!
Lad da kun Døden os favne
Midtvejs; hvad har vel den skinsyge Død
Over Vaaren og Elskov at sige?
Lyt! Du vil høre to Navne
Hviskes ved denne Kyst.
Det er vor evige Elskov, som aander

Holger Drachmann,

Evig i Bølgernes Røst.

(SPS IV 37f.; *Ranker og Roser*, 1879, s. 119)

I den store stil er også slutdigtet "Ved Arnen" i cyklus'en "Vor Moders Saga" (i Svend Trøst, HDs pseudonym: *Gamle Guder og nye*, 1881; SPS V 411f.), som bl.a. Georg Brandes har givet høje lovord.

Holger Drachmanns mande- og kvindetypologi vil på flere måder næppe behage den oplyste eftertid, men det er vanskeligt at skille den helt fra hans digteriske kvindedyrkelse, der havde en religiøs farve. Det hymniske, der vil kunne høres som en af prægningerne i den netop citerede strofe, findes rendyrket i korsange i skuespillet *Alkibiades* 1886 (SPS VII).

Drachmanns elegiske kærlighedsdigte låner undertiden deres svævende lethed fra et præg af drøm eller vision, som i de berømte "Sakuntala" (*Ranker og Roser*, 1879: SPS IV 9) og "Jeg hører i Natten den vuggende / Lyd af Venezias Vand" (*Sange ved Havet - Venezia*, 1877: SPS III 107f.). Og hvor digteren støtter sig til en melodi og former en balladelignende struktur, kan han i sine sene digte nå en ejendommelig sarthed - som i denne strofe fra digtet "Edith":

Der sprang en Hind over Sti,
stille jeg bad i den dæmrende Lund:
Snehvide Syn i Længslernes Stund,
o dvæl hos mig, dvæl!
Jeg saa' dens Blik, jeg saa' i dens Sjæl,
den sky, flygtende Hind.
(SPS XII 91; *Den hellige Ild*, 1899)

Fortællende og skildrende prosa

Også i Drachmanns prosaforfatterskab kan man tage bestik ud fra hans begynderbog: *Med Kul og Kridt. Skitser* fra 1872 (SPS I). Heri var rejseskitser, reportager og fortællinger om bl.a. søens folk.

Drachmann havde en (datidig art af) journalistisk begavelse, og den ikke-fiktionale andel af hans prosa er ikke dens mindst friske portion. I én retning blev han aldrig for fin til reportagen, den autentiske iagttagelsesberetning; med samme mentalitet var og blev det i en anden retning svært for ham at holde sig selv ude af sine fiktioner - at holde Holger Drachmann, hans liv og fataliteter, klart ude af sine noveller og romaner. Netop romanerne gemmer vi til senere.

Drachmann var da, hvis det skulle være, en glimrende begivenhedsreporter, hvad enten det drejede sig om katastrofer eller andet. Den frygtelige stormflod over Falster og Sydøstsjælland 1872 skrev han om på stedet for et dagblad; i bogform tog han stykket med som "Efter Orkanen" i sin samling *Vildt og Tæmmet. Fortællinger og Naturstudier* 1881 (SPS V), hvor den sidste genrebetegnelse, lånt fra malerkunsten, netop peger i retning af ikke-fiktional skildring. Andre reportager som fx "En Krudtmølles Endeligt" kan findes i *Smaa Fortællinger* 1884 (SPS VI 427-32). Sådan som han i dette bind blander beretninger og skildringer, indlemmer han også gerne digte i de overvejende prosaiske bøger: han var jo både øjemenneske, billedkunstner og digter.

Særlig udfoldedes dette i hans rejsebreve, der som anført kan indgå i fortællingsamlinger, men i nogle tilfælde har fået deres eget bind: således *Rejsébilleder* 1882 (SPS VI) med indtryk især fra Holland og Belgien og betragtninger over hollandske og flamske malere. Fortsættelsen

Skyggebilleder fra Rejser i Ind- og Udland 1883 (SPS VI) er mere end halvvejs en fiktionsbog; det gælder delvis også den lange tekst "Ostende-Brügge", hvor starten er anlagt som et rejsebrev, men hvor det store kulturgeografiske og novellistiske kontrastbillede tilspidnes til en harsk polemik mod Brandes og hans amoralsk-franske naturalisme.

Drachmanns bog udkom samme dag som Georg Brandes' *Det moderne Gjennembruds Mænd*, der indeholdt et både personligt og kunstnerisk temmelig kritisk portræt af Drachmann. Derefter var der syv års iskulde mellem digteren og Brandesfolkene. Der havde dog været oplæg til noget sådant før. Det skyldtes også en rejsebog. Digteren var i april 1877 taget på en kort reportagerejse i det Sønderjylland der siden 1864 var annekteret af Tyskland. Sine indtryk og stemninger nedfældede han i en lille bog med en stor titel: *Derovre fra Grænsen. Strejftog over det danske Termopylæ (Als-Dybbøl) i April Maaned 1877*. Bogen blev en kæmpesucces, Drachmanns første. Estrups Højreparti, der sad på den politiske magt, men just da var trængt, tog et stort stik hjem med digterens patriotisme, og Brandesianernes "europæiske Venstre" skumlede. For øvrigt er bogen frisk og glimrende skrevet.

Drachmann var også senere leveringsdygtig i genrerne lokalskildring og rejsebrev, både udenlandsfra og hjemlige; til M. Galschiøts store samleværk *Danmark* (I:1887 og II:1893) skrev han således afsnittet om "Skagen" i bd. I og det om "Nordostsjælland" i bd. II.

Nogen skarp grænse mellem dette prosaområde og nogle af digtningens er der ikke: Den deskriptive poesi er jo meget ofte om virkelige lokaliteter, og fiktionsfortællinger kan have et rammeanlæg af en rejsendes - forfatterens - møde med personer og formidling af deres oplevelser.

Det sidste er hyppigt hos Drachmann; det gælder ikke mindst hans fortællinger om sømænd og fiskere. Han var jo fra starten marinemaler og havets besynger; han færdedes gerne til søs og ved kysten, i fiskerlejerne. Lige fra debutbogen og i samlinger som *I Storm og Stille* 1874 (men med årstallet 1875 på titelbladet; SPS I) og *Paa Sømands Tro og Love* 1878 (SPS III) dyrkede han dette miljø og dets stoute typer - ofte, men ikke kun i en underholdende retning med en vis humoristisk og pittoresk typisering. Der er fart og fortællehumør, stedvis også et sentimentalt anstrøg i dem; det er deres svaghed og styrke at Drachmann, der var mere demokratisk end de fleste af samtidsforfatterne, meget nødtigt så menneskedyret i figurer fra folket. Men så idylliserende som århundredets ældre landsby- og bondefortællinger var Drachmanns fiskerhistorier ikke, end ikke - trods den større dosering af patos - dem han skrev på vers. I prosa har hans friske stil og livligt bevægede fortællemåde banet vejen for en fortæller som Martin Andersen Nexø, navnlig hans novellistik.

I Drachmanns samtid i 1870erne vandt han respekt hos et delvis andet publikum ved sine længere fortællende værker - "romaner" vil vi ofte kalde dem i dag, men med datidens yndlingsbetegnelse "fortælling" kunne der tillige tænkes på noveller og både ark- og bindtykke tekster. *En Overkomplet* 1876 (SPS II), der i originalen er på 420 sider, betegnes således på titelbladet som "Fortælling".

Disse større "fortællinger" fra 1870erne er Drachmanns tydeligste bidrag til hvad man især tænker på som det moderne gennembruds (prosa)kunst. Den vigtigste litterære inspirationskilde var russeren I.S. Turgenev (1818-83), hvis romaner og noveller i disse år fordanskedes (fra tysk) af Vilh. Møller. Det drejer sig nu ikke primært om fiskere og andet godtfolk, men om problematiske karakterer, den svage og evt. splittede mand over for en stærk kvinde, i hvert fald førstnævnte typisk fra de kultiverede klasser. Det er i princippet samtidshistorier: samlingen *Ungt Blod* 1877 (SPS II) bærer undertitlen *Tre Fortællinger fra vore Dage*. Det er fortællinger om forelskelsens veje og vildveje, rivaliseren og svigt, mest

udpræget, men ikke mest vellykket i fortællingen/romanen med den Wagnerske titel *Tannhäuser* 1877 (SPS II); den er spækket med - ofte ypperlige - digte som Drachmanns romaner og fortællinger i mange tilfælde blev.

Hvis man ikke altid er tilfreds med hans legering af rask fortalte episoder og dialoger, stemningsfulde naturskildringer og hektiske eller dvælende følelsesfremstillinger, så bør man dog yde ham kredit for at have uddannet en moderne fiktionsprosa, mindre særegen end J.P. Jacobsens eller Herman Bangs, men mere smidig og på sin vis mere narrativt facetteret.

Uden just at kalde den en normalprosa kan man skille den fra de stiliseringer Drachmann udviklede i fortællinger - og skuespil, indbefattet dem i prosa - der fremstiller en sagn- eller eventyrverden eller er henlagt til en historisk tidsalder. Heri indgår nok arkaisering og poetisering, men mere sporadisk, som en slags stjernedrys. Den psykologiske karaktertegning veg for - eller oversattes til - skildringer af malerisk natur, ingenlunde altid idyllisk, men med et pust af magi og stadig på grundlag af frejdig fortællen. Det gælder det smukke, mindre omfangsrige "Syndflodssagn" (i *Vildt og Tæmnet* 1881: SPS V) og den længere fortælling *Vandenæs Datter* (særskilt bog 1881: SPS V). De har naturligvis sammenhæng med at forfatteren i disse år distancerede sig fra den fantasiforladte realisme - hvorved han for øvrigt fik en slags pionerstilling i forhold til danske og svenske 1890er-digtere. Men hans folkløstisk-romantiske interesser beholdt forbindelsen med det moderne, det problematiske og det psykologiske, hvad der demonstreres i hans ejendommelige - og flot illustrerede - *Troldtøj. Folkesagn i Nutidsliv* 1889-90 (SPS X).

Mere manierede, men også læseværdige er et par bøger fra hans senere år: den ganske barske *Kitzwalde* 1895 (SPS XI), der i undertitlen betegnes som *En lille munter Ridderroman*, og den mere sentimentale sagnhistorie fra bedsteforældrenes tid: *Kirke og Orgel* 1904 (SPS XII), kaldet *En Landsby-Elegi*, om den gamle organist der spiller orgel og kirke i grus i sin umulige kærlighed til en ung pige. Det er en ærke-Drachmannsk tematik: både den store passion, kunstnerfiguren og det ragnarok der er den obligatoriske slutning på de bedste af hans sene værker.

Romaner og fragmenter

I den foranstående oversigt har vi forbigået en del, heriblandt de tre værker der særlig kan betegnes som Drachmanns romaner og - i kraft af genrens popularitet hundrede år efter - måske i særlig grad kan åbne døren til forfatterskabet igen. To af dem er faktisk genudgivet i nyere tid.

De tre romaner er i høj grad selvbiografiske. Allerede tidligt havde Holger Drachmann givet sine læsere en humoristisk fortælling fra drengetiden ved Københavns vand: "Flugten til Amerika" (i *I Storm og Stille* 1874: SPS I 187ff.), og det var et greb i lykkeposen da han - i mere blandede stemninger - vendte tilbage til teenagertiden, efter at han nu i 1875 var flygtet sydpå. Det blev til *En Overkomplet* 1876 (SPS II), dvs. en der er overflødig, femte - eller tredje - hjul på vognen: en rigtig Turgenjevsk type og titel.

Drachmann huskede her varme ungdomsdage i sommerens Fredensborg, iblandet gammel usikkerhed om faderens evt. nye erotiske forbindelse(r); oveni eller nedenunder blev jegfiguren så suppleret med en rar kammerat uden ret meget overjeg. Forfatteren genbrugte her - ligesom senere i *Forskrevet* - en gammel tradition for at fortælle om et fostbroder- og rivalpar som fx Morten og Jens i Blichers "En Landsbydegns Dagbog": den mere artige og flittige over for den udisciplinerede, pligtmennesket (efterhånden da!) over for blomsterbarnet, borgeren over for bohemen.

På godt og ondt har Drachmann ladet pennen flyve; bogen er noget løs i fugerne, noget af intrigen måske overgearet, andet for hårdt bundet op til slut; men den er mere fuld af charme og vemod end næsten nogen anden dansk roman fra første del af gennembruddet.

Så kom de alvorlige år, og Drachmann gik i gang med en "Kunstner-Roman", som der står på titelbladet, efter forbillede af schweizeren Gottfried Kellers *Der grüne Heinrich* (1851-55; 2. udg. 1880), som hans kone netop oversatte. Han blev undervejs træt af sin helt, tegnelærer Christensen, hvad der også turde ske for hans læsere; men digteren tog sig så sammen og fik sat en delvis uformodet slutning på romanen *Med den brede Pensel. Kunstner-Roman* i 1887 (SPS VIII). Bogen er en malers dannelseshistorie med udførlige kunst- og livsdrøftelser og besøg i europæiske hovedstæder, ikke alt prægnant eller tankevækkende, men med nogle morsomme miljøbilleder og i hvert fald ét godt karakterbillede af en ældre kunstner ("Professoren"). Generations- og kærlighedskonflikterne er ikke koncentrerede. En "Edith"-skikkelse når at komme med, men nærmest til afsporing af handlingen.

Den højstemte og umulige kærlighed til tribunesangerinden Edith er derimod det samlende i den sidste store roman, den skandaleombruste *Forskrevet* - fra 1890 (SPS IX). Hun har mindst fire tilbedere, heraf de to hovedpersoner: grafikerens Henrik Gerhard og digterens Ulf Brunjulfen, henholdsvis slideren og bohemen, der udgør et vaklende makkerpar. Romanen er fuld af stemninger, spændinger, voldsomheder; indimellem er det tydeligt at Drachmann er nået fra Turgenjev til Dostojevskij (1821-1881), som bl.a. hans søster oversatte.

Gerhard vender hjem til København i midten af 1880'erne, og billedet af den hastigt voksende hovedstad, dens overklasse og dens periferi er udfoldet i starten af bogen, der overhovedet er godt fyldt med digterens aktuelle interesser og refleksioner, herunder hans lede ved den opslidende indenrigspolitiske polarisering. Desuden er bogen langthen en teaterroman, nu med kontrasten mellem Det Kgl. Teater og sangerindetribeunen. Men først og sidst er det altså en kærlighedshistorie, ret forviklet, men med stor stemningsklang og mærkelige højdepunkter. Et af dem er en drøm som Ulf har om en Edith-lignende skikkelse, "Skærtorsdagsnattens unge Heks - som bryder Troesbekendelsens Skranker, Fornuftens Grænser, Statskalenderens Baand - alle Love undtagen den eneste evige: Elskovens!" Hun taler til ham i et visionært sprog:

Men i det grænseløse Rum, hvor de mylrende Stjærner kredser om Sol efter Sol og smiler ad vor lille Jordfunkes Myther - dér vil jeg stige med Dig, indtil vi føler vore Legemer svinde ind og pustes bort. Da ville vore Sjæle i unævnelig Henrykkelse favnes som én skinnende Gnist, der oplyser Vejen mod den store Urgaades Mysterium!

Kom! kys mig! - og føl den eneste Friheds Lykke: at dø! - - -

(DK2000, s. 558)

Man kan måle digterens spændvidde ved at sammenligne denne kærlighedsforestilling med den uskyldige naturalisme der var indspundet i søde teenagerindringer om knægtene og de store kusiner i Fredensborg Slotspark, i *En Overkomplet*:

Det ebbede i vor Attraa, eller Bølgen brød frem i vort Bryst, eftersom Sol og Skygge skiftede i den stille Park. Snart var Ridderen, snart Røveren, snart den dunhagede Dreng, snart den kommende Mand oppe i os. Vi var forlibte og utilgængelige, kaade og vemodige, cynisk drengagtige og drømmende ynglinge-tavse paa en Gang. Den samlede Sum af Havens Stemning hang over os, den mørke, fjerne Grib Skov var Rammen om alle disse Herligheder. Skyerne gled over vore Hoveder snart med Smil, snart med Taarer. Vi omgikkes Dyr og Planter, Statuer og Kusiner som Udtryk af den samme store Natur uden at gøre nogen synderlig Forskel. Der var et Træ i Haven, Kundskabens Træ paa Godt og Ondt, som vi endnu ikke

Holger Drachmann,

havde plukket af, uagtet strengt taget Ingen havde forbudt os det, eftersom strengt taget Ingen gav sig af med os. Hvor længe det varede?... Ja hvor længe varer det i Reglen!

(DK 1987, s. 19f.)

Holger Drachmann tænkte at et fjerde værk skulle krone suiten af hans selvbiografiske romaner. Han magtede det ikke: forsøget blev en ret løs samling af skildringer af autentiske og fiktive situationer, essayistiske stykker - bl.a. om Bellman, yndlingsdigter og spejlbillede - og et antal digte indimellem, til dels meget smukke. Edith svæver over vandene, og Ulf Brynjulfsens genfærd mødes. Bogen, der udkom 1899 (SPS XII), hedder *Den hellige Ild*, med den træffende undertitel *Billeder og Syner*.

Ud fra forestillinger om den velkonstruerede roman o.lign. tager den sig snarest ud som en række improvisationer og fragmenter. Men dette er dybt karakteristisk for Drachmann. Endnu efter hans død kunne Vilh. Andersen udgive yderligere et antal selvbiografisk-fiktive udkast og digte under titlen *Vagabundus* (1910). En god del af sit forfatterskab kunne Drachmann med et Goethe-udtryk have kaldt "brudstykker af én stor bekendelse". Sådan er han naturligvis også blevet læst i den biografiske litteraturforskning senere. Drachmann hørte for så vidt ligesom Goethe til Rousseaus egocentriske efterkommere, og såvel hans bedste lyrik som store dele af hans prosaforfatterskab, særlig det der her til sidst er omtalt, er udtryk for og omskrivning af egne erfaringer, isolerede eller mere eller mindre heldigt sammenkædede.

Og dog vil det være en meget uretfærdig reduktion af forfatterskabet og af hans digterevidne kun at se subjektiviteten og improvisationen deri. Det kan godt være at de kortere former lå nemmest for ham, men han sled med de større, som også hans tidsalders poetik lagde mest vægt på: roman og drama. Hans iagttagelses- og karakteriseringsevne var rettet mod meget andet end spejlet, og selv hvor det subjektive var inspiration, søgte han objektivering, skikkelsesdannelse, handlingskonstruktion. Denne retning er særlig stærk i hans dramatik.

Dramadigtning

Drachmanns mest vedholdende bestræbelse i den sidste snes år af sin forfattervirksomhed var at erobre teatret. Digteren, der som nævnt aldrig satte sit lys under en skæppe, mente nok at han kunne tilkæmpe sig en plads på højde med samtidens store skandinaviske scenedigtere og i forlængelse af ældre navne i udlandet som Victor Hugo (1802-1885) og Alfred de Musset (1810-1857) eller på sin vis Richard Wagner (1813-1883). Ganske uden held var han ikke; rigtignok beholdt Det Kgl. Teater Henrik Ibsen som sit fornemste trækplaster, og bortset fra nogle spredte tyske opførelser forblev Drachmanns ambition om europæisk berømmelse en drøm. Men sammenlignet med tidens andre danske dramatikere, både de opførte københavnske Brandesianske stykker og vennen Karl Gjellerups uopførte skuespil, var Drachmann langt den mest bemærkede scenedigter med flere flotte succes'er.

Det skyldtes i en vis udstrækning, men ikke udelukkende de glimrende komponister der satte musik til stykkerne med deres mange sange. Det eneste af Drachmanns stykker der har holdt sig på teater- og friluftsscener i hundrede år efter hans død, er eventyrkomedien *Der var engang* med musik af P.E. Lange-Müller, inklusive den populære midsommersang "Vi elsker vort Land". - Navnlige i 1890'erne betegnede digteren for øvrigt en del af sine stykker som "Melodramer", i nogen grad netop pga. de indlagte sange, men især vel pga. deres præg af lyrisk-musikalske sceneskitser.

Drachmann havde næppe nogen central begavelse som dramatiker, men han var alle dage en flittig teatergænger, kendte meget til teatret og føjede sig gerne efter dets krav og

bearbejdelsesønsker; han kreerede ofte roller med henblik på bestemte skuespillere, ikke mindst den populære Olaf Poulsen. Han skrev tit en god dialog, gode replikker; og hans sproglige og stilistiske spændstighed gik både i bredden og i højden også i denne del af forfatterskabet.

Drachmann fik navnlig sine stykker opført på to scener: Først Det Kgl. Teater, med hvis direktør Edv. Fallesen (1817-94) han dog ragede uklar efter en pause i protektionen, og som han til en vis grad hævnede sig på i teaterromanen *Forskrevet* -. Dernæst fra 1889 Dagmar-teatret under C. Riis-Knudsen (1863-1932), hvis smag for det ældre grandiose og romantiske drama også tilbød Drachmann en plads.

Drachmanns dramatiske arbejder har meget forskelligt udseende, selv om deres tematik forbliver variationer af pardannelsen, ægteskabets og elskovens konflikter, ofte med en modsætning mellem en kunstner-, håndværker- eller gøgler-verden på den ene side og en magthaver- eller borgerskabs-verden på den anden.

Det var nærmest i Ibsens fodspor han gjorde sine første prøver: med toakteren *Puppe og Sommerfugl* (Kgl. Teater 1882; SPS V) om en hustrus frigørelse, rigtignok mere moderat end Noras i *Et dukkehjem*; og med énakteren *Lykken i Arenzano* (Kgl. Teater 1884; SPS VII) om en frisk enke der må se sin ungdomsven løbe af med hendes datter. Den sidste minder vel også om Musset i sin bittersødme. Begge er i prosa, ligesom dialogen i fisker- og forlovelsesstykket *Strandby Folk* (Kgl. Teater 1883; SPS VI), en noget overbebyrdet konstruktion som Olaf Poulsen reddede igennem som folkekomedie.

En anden læremester valgte Drachmann sig i Shakespeare med hans blanding af prosa- og versdialog. Eventyrkomedien *Der var engang* - (trykt 1885, opført på Kgl. Teater 1887; SPS VII) foregår i den stolte prinsesses hjemland Illyrien og derpå den danske bejler-prins' i et fjordlandskab hos os. Intrigen ligner den i H.C. Andersens "Svinedrenge", men er direkte aftappet fra et folkeeventyr hos folkemindesamleren Evald Tang Kristensen (1843-1929). Stykket viser ved sin dyrkelse af det naive, de muntre vers og den velfortjente kvindeundertrykkelse at digteren nu havde meldt sig ud af det moderne gennembrud. Chr. IX fandt meget behag i forestillingen og tildelte Drachmann en orden, men komedien satiriserer dog over kongeligt snobberi, arrogance og forkælelse. Dens lethed og dens ideologiske tvetydighed er måske, foruden Lange-Müllers musik, årsag til dens langvarige scenelykke i Danmark.

Ligger Shakespeares komedie en smule bagved her, så er englænderens store episke historieskuespil - vel navnlig *Coriolanus* - en art mønster for Holger Drachmanns meget ambitiøse tragiske drama *Alkibiades eller Grækere i Forfald* 1886 (SPS VII). Her er parti- og folkeoptrin der udstiller politikens rævekager, og den oldgræske helt og udhaler Alkibiades - snarest en moderne, splittet karakter - vises mellem kærlighedsforbindelser og krigsopgaver på tidsmæssigt og geografisk vidt adskilte skuepladser. Der er meget smukke indlagte digte og flotte dialoger, men vel bl.a. for store "filmiske" krav til at teatret ville binde an med stykket. Her og i andre stykker havde digteren måske også svært ved at finde accept for sine "umoralske" helte - og ved at finde sine egne ben rigtigt i etik og dramaturgi. For øvrigt tænkte han at *Alkibiades* var hans modstykke til Oehlenschlägers *Aladdin*.

Allerede de her nævnte værker fra begyndelsen af Drachmanns dramaproduktion fremviser jo et ret broget billede, men man kan dog herfra forsøge at udstikke nogle linjer gennem mængden af efterfølgende dramatekster; det er omkring en snes, og her kan selvsagt kun være tale om en grov gruppering.

Det borgerlige og folkelige samtidsdrama i prosa, som betegnede starten, gør digteren stadig brug af, om end mere sporadisk og med en vis drejning mod den underholdende intrigekomædie som *Gøglere* eller "folkeskuespillet" *Øen i Sydhavet* (begge SPS X), begge fra 1893 - kun den sidste opført, samme år, på Dagmar-teatret. De foregår i Danmark.

Omvendt kan man pege på et antal skuespil, ofte med større litterær ambition, nogle på vers, hvor handlingen er henlagt til ældre tider og udlande, til dels eksotiske. Ligesom ved *Alkibiades* har Drachmann ofte hentet stoffet fra kulturhistoriske eller litterære kilder.

Her er versdramaet *Tyrkisk Rococo* (trykt i *To dramatiske Digte* 1888, opført på Kgl. Teater under titlen *Ved Bosporus* 1891; SPS VIII), det blandede prosa-og-vers-drama *Tusind og en Nat* (1889, opført på Dagmar-teatret 1892; SPS VIII), og det lille, koncentrerede venetianske kunstnerdrama *Renæssance* (1894, Dagmar-teateret 1901; SPS XI). De er alle Edith-digtninge. Lignende gælder det store "melodrama" *Vølund Smed* (1894, Kgl. Teater 1898; SPS XI) efter det bekendte Edda-digt. Det er på vers, en fri tilnærmelse til det oldnordiske verssystem og i en høj stil; det er endvidere et episk drama med en længere livs- og dødshistorie, overskrifter til akterne og aktualiserende indlednings- og afslutningsdigte. Handlingen om kunstner-smedens elskovsforhold til valkyrien Hervør-Alvilde, hans lemlæstelse og fangenskab hos Kong Nidung, hans drab på dennes sønner og voldtægelse af dennes datter Bødvild, er stærk tobak, effektiv, ram og storstilet. Det blev oversat til fransk (1900) og tysk (1904), men Drachmanns håb om europæisk teaterberømmelse blev ikke virkeliggjort.

Den sidste og sagtens bedste gruppe af digterens dramer har folkløristisk-romantiske emner ligesom *Der var engang* og for den sags skyld også *Vølund Smed*, med en mere eller mindre synlig magisk verden som medspiller. Et par tekster med udenlandsk - eller udenlandsk placeret - handling hører herhen: versdramaet *Esther* (trykt i *To dramatiske Digte* 1888, opført på Dagmar-teatret 1889; SPS VIII) og *Bonifacius-Skæret* (1893, Dagmar-teatret 1910; SPS X); det første ved den frisiske kyst, det sidste i Bretagne. *Esther* er en dramaversion af samme sagn som Drachmann havde benyttet "iklædt novellistisk Form" i bl.a. *Vandenæs Datter*; og i *Bonifacius-Skæret* tematiserer et "Overture"-digt (SPS X 349) Drachmanns valg af en slags romantik over for "den store Søslange" Henrik Ibsen, vist med særlig hentydning til dennes *Fruen fra Havet* (1888).

Ellers har disse dramer gerne en dansk skueplads, tit med inspiration fra folkeviser; hvad enten på vers eller prosa er det lyrisk tonede skitser som den håndfuld der samledes i bindet *Melodramer* (1895; SPS XI). Blandt større frembringelser kan nævnes det stærke jalousidrama *Gurre* (1899, Kgl. Teater 1901; SPS XII) om Valdemar Atterdag, hans dronning og hans elskerinde Tove. Drachmanns sidste stykke, der spilledes til fiasko ved hans 60-årsdag, tager tonen fra folkevisen "Elverskud". Det er *Hr. Oluf han rider*. - (1906; SPS XII). Det kombinerer en plæt økonomisk bryllupsintrige med en verden af poesi og bærer med rette undertitlen "Den danske Sommernats Drama"; poesiens og folklorens modspiller er den økonomiske begærlighed og den nye lutherske fundamentalisme.

Hvor velanbragt var Holger Drachmanns store bestræbelse for at gøre sig gældende som scenedigter og dramatiker? Man kan svare skeptisk med henvisning til hans ofte ukoncentrerede ekspositioner og bratte, skønt effektstærke slutninger. Han tog meget af fortælleren og meget af lyrikeren med sig i denne genre: Ikke kun i de indlagte sange, men også typisk ved de lange visuelle scenebeskrivelser (og ofte de psykologisk-moralske karakteriseringer) i regianvisninger, men tillige ved "kapiteloverskrifterne" i flere af stykkerne, markeres disse værker som - ikke just læsedramer, men dog en digters teaterfantasier. Mod Ibsens, Bjørnsons og de fleste af Strindbergs samtidige værker virker Drachmanns dramer nu helt blege, forældede. Gjorde de det dengang? Ved sine løse, suggestive lyriske scener - mindre

egentlig aristotelisk dramatisk end teaterpoesi - var Drachmann på sin måde blandt de moderne i 1890erne, som også var en Maeterlincks tidsalder (den belgiske symbolist 1862-1949); nogle af Drachmanns kilder kan med rette betegnes som romantiske, men noget af hans brug af dem var moderne - dengang.

Forfatterskabets efterliv

- [Efterliv i digtningen](#)
- [Receptions- og kritikhistorie](#)

Efterliv i digtningen

Drachmanns eftermæle og virkning svandt ret hurtigt ind. Han havde i høj grad været en mediefigur, og også inden medierne blev elektroniske, bliver sådanne figurer glemt når de ikke længere er *på* med deres triumfer og skandaler. Der er måske en regional undtagelse - pga. turistindustriens vækst - i Skagen, hvor den lidet rodfaste digters hus er gjort til et Drachmann-museum. Men også hans litteratur gled trods de straks udbredte samlede og selektive udgaver (se nedenfor) ret snart i baggrunden af læseverdenens interesse.

For det første gik teatret - den i Danmark toneangivende del af det - andre veje. Drachmanns "historiske" klædebånd og teatraliske og deklamatoriske stil (i versdramerne) blev en umulighed, med undtagelse af *Der var engang* -; og hans prosa-med-sang-komedier blev erstattet af nyere kurante tilbud, snart også af film.

Hans prosa var mere frugtbar. Først ved den friske fortællemanér og de folkelige subjekter i en del af den, der utvivlsomt var vejvisende for forfattere i det såkaldte folkelige gennembrud i begyndelsen af 1900-tallet. *Forskrevet* -, der aldrig helt var taget af programmet, fik dernæst ny interesse ved at blive regnet for særlig storbyroman og ved at være forbillede for Tom Kristensens *Hærværk* (1930). Senere endnu vandt *En Overkomplet* og Drachmanns øvrige Turgenjevsk prosa agtelse i kølvandet på Johan Fjord Jensens studie (1961) som et ganske fascinerende, men nu uaktuelt fænomen. Til distance bidrog også Drachmanns kønspolitisk ukorrekte kvindefigurer.

Af hans overdådigt mangfoldige versdigtning kom der endnu impulser for et par generationer. Trods *De Unges Bog til Holger Drachmann den 9. Oktober 1896* gjaldt det måske mindre for vore 1890er-digtere, der foretrak simple strofetyper. Men den efterfølgende generation bidrog endnu med en sangdigtning eller sangbar lyrik af national eller rustik observans, som havde lært af Drachmanns vise- og opsangkunst; denne figurerer kraftigt i skole- og højskole-sangbøger. I et lille, men litterært vigtigt hjørne findes Johs. V. Jensens prosadigte (i hans *Digte*, 1906), hvortil Drachmann havde leveret et af forbillederne med "Juninat" i *Forskrevet*; i øvrigt er både Christian II-fascinationen og reformationstids-koloritten i *Kongens Fald* (1900-1901) i lige fortsættelse af anslag i Drachmanns prosa og vers.

1900-tallets første metriske virtuoser: Valdemar Rørdam og Hans Hartvig Seedorf Pedersen, tager hver på sin måde afsæt i andre dele af Drachmanns versdigtning, og Tom Kristensen, der i sin universitetstid havde studeret Drachmann, udnyttede også en og anden digtform hos mesteren.

Men dermed var det også slut. Ikke just med læsningen, der fik en ny smagsdrejning med Paul V. Rubows udvalg af Drachmanns *Digte og Sange* (1942), som stærkt reducerede læsebogs- og sangbogs-skjalden og gav plads til den personlige og visionære lyriker. Men slut med

forplantningen i nyere dansk poesi: De største metriske digtere efter Anden Verdenskrig lagde sig efter Sophus Claussen og udenlandske mønstre, og de talmæssigt dominerende frivers-poeter øste af helt andre, mest udenlandske kilder.

Receptions- og kritikhistorie

Og dog - en klassiker er en der altid kan tages op igen. Det er i hvert fald på forskellige tidspunkter og med meget forskellige interesseretninger sket i denne digters kritikhistorie.

I sin samtid betalte Drachmann naturligtvis noget ved sin iøjnefaldende offentlige fremtræden og som prügelnabe for snart den radikale og demokratiske, snart den højreorienterede opinion. Men i virkeligheden fik hans bøger og teaterstykker ofte en grundig, oplysende behandling i kritikken; således blev han, endnu inden han var midtvejs i sin forfatterskab, genstand for større behandlinger af både Georg Brandes og Hans Vodskov. Siden fulgte indgående, især metriske undersøgelser ved Vald. Vedel og myndige bedømmelser ved Niels Møller. Ved 50-årsdagen 1896 fik Drachmann en særdeles kompetent hyldelse af Georg Brandes. Og før sin død kunne digteren læse en smuk større karakteristik af sit livsværk i Vilh. Andersens *Litteraturbilleder. Anden Samling* (1907). Han var kendt og påskønnet i de andre skandinaviske lande, selvom det ikke rakte til den nyinstiftede Nobelpris, han i sine sidste år nok satte næsen op efter.

Hurtigt efter Drachmanns død samlede Vald. Vedel sin ældre og nyere læsning af forfatterskabet i en tæt og træffende lille monografi: *Holger Drachmann* (1909), og Gyldendal lancerede den meget omfattende udgave af Holger Drachmanns *Samlede poetiske Skrifter*, betegnet som "Folkeudgave", i 12 bind (1906-09). Vilh. Andersen redigerede samtidig to bind efterladte digte og prosafragmenter. Et 10-binds-udvalg, også ved Vilh. Andersen, oplagdes tre gange mellem 1910 og 1927.

Alt i alt kan man vist sige at næppe nogen dansk digter siden Oehlenschläger er blevet bedre omhændetaget i hans første eftertid. Hans plads i litteraturhistorierne har også været uomtvistet, skønt naturligvis med forskellig vægtning og belysning, fra Peter Hansen (1886 og senere) over Vilh. Andersen (1925) til Hakon Stangerup (i *Dansk Litteratur Historie*, bd.3, 1966) og Torben Kragh Grodal (i *Dansk litteraturhistorie*, bd.6, 1985).

Det varede nogen tid efter digterens død før biograferne tog fat - måske fordi man var mere diskret og hensynsfuld for hundrede år siden, og Drachmanns personlige og erotiske meritter havde ikke været nogen ammestuehistorie. Hans første ungdom er præsenteret i halvsøsteren Harriet Bentzons smukke udgivelse af *Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem* (1932), og digterens anden hustru Emmy Drachmann har i sine *Erindringer* (1925) tegnet de rosenrøde år først i 1880'erne; de meget belastende der fulgte, har hun givet et mere uforbeholdent billede af i sin nøgleroman *Ingers Ægteskab* (1910) og i et længe efter hendes død udgivet erindringsstykke *Edith* (1992). Det grundlæggende arbejde med at forstå digterens fataliteter og passioner som grobund for hans digtning - med den præcisest mulige datering af denne - skyldes Paul V. Rubow med hans trebindsbiografi af digteren (1940, 1945 og 1950); den er temmelig svingende i dækning af forfatterskabet og mærkes i sidste halvdel af nogle lakuner, men dens indlevelse i digterens skiftende følelsesliv var vel den mest bemærkelsesværdige ydelse af den slags siden Georg Brandes. En kortere og mere balanceret levnedsskildring gav Lauritz Nielsen med *Holger Drachmann. Hovedtræk af en tragisk Digterskæbne* (1942); en længere, der bl.a. citerer fyldigt fra modtagelseskritikken, skyldes Johs. Ursin, i to bind (1953). Ursin har også fortjenesten af at have udgivet en bibliografi af Drachmanns trykte tekster og en anden over arbejder og artikler om Drachmann indtil 1956.

Til grund for disse arbejder ligger bl.a. den dokumentation som breve fra og til digteren giver om hans omstændigheder, planer, forbindelser. Efter fru Bentzons udgivelse af de tidlige familiebreve fulgte i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave brevvekslingen med Brandes-brødrene i 2. og 3. bind af *Georg og Edvard Brandes: Brevveksling med nordiske Forfattere og Videnskabsmænd* (1940). Den var besørget af Morten Borup, der opsamlede nogle af disse og en stor mængde førhen upublicerede *Breve fra og til Holger Drachmann*, ligeledes for DSL (I-II, 1968; III-IV, 1970), der med deres grundige kommentering er en primær kilde til digterens løbebane. Kærestebreve og lignende tog Borup ikke med, men de bragtes senere i omløb af Margrethe Loerges: *Edith - en skæbne i et bundt breve* (1983).

Fra en anden side end den personalhistoriske kom i den midterste del af 1900-tallet også nogle vigtige bidrag. Drachmanns prosastil, særlig i *Forskrevet*, indtager en central plads i Sven Møller Kristensens disputats *Æstetiske Studier i dansk Fiktionsprosa 1870-1900* (1938, 2. udg. med titlen *Impressionismen i dansk prosa 1870-1900*, 1955). Metrikeren Jørgen Fafner behandlede i en mindre studie *Det metriske særpræg i Drachmanns verskunst* (1953). En både kompetent og inspirerende forståelse af Drachmanns fiktionsprosa indgår i Johan Fjord Jensens *Turgenjev i dansk åndsliv* (1961).

Siden er fremkommet et antal læsninger, dvs. fortolkninger og i mindre grad analyser, af Drachmanns romaner, navnlig *Forskrevet*, af Jens Kr. Andersen og Leif Emerek 1972, Knud Michelsen 1974, Bo Hakon Jørgensen 1998, Henk van der Liet 2001, Lars Rømhild s.å. De to DSL-udgaver af Drachmanns romaner *En Overkomplet* (1987) og *Forskrevet* (2000) samt fraværet af andre nytryk kan antyde at digteren, nu kun romanforfatteren, mere studeres end læses.

Dog spilles *Der var engang* stadig, således på ny som friluftsforestilling i Ulvedalene sommeren 1998, hvad der foranledigede en ny udgave med et informativt og indlevende indledningsessay af Niels Birger Wamberg.

Tekstoplysninger

De udgaver, der er anvendt i ADL, og som der henvises til i dette portræt, er:

Samlede poetiske Skrifter 1-12; Gyldendal, Kbh. 1906-9.

En Overkomplet, (1876), udgivet af Aage Schiøttz-Christensen. Danske Klassikere, DSL/Borgen, Kbh. 1987.

Forskrevet, (1890), ved Lars Peter Rømhild. Danske Klassikere, DSL/Borgen, Kbh. 2000.

I [Udgivelse af danske litterære tekster efter 1800](#) (Den røde Betænkning) DSL, 1996, gøres der rede for foreliggende udgaver i afsnittet om Holger Drachmann, s. 68-73.

Bibliografi

- [Bibliografier](#)
- [Forfatterskabet](#)
- [Samtidskritik](#)
- [Memoirer m.v.](#)
- [Breve](#)
- [Monografier](#)
- [Tværgående behandlinger](#)
- [Enkelte genrer og værker](#)
 - [versdigtning](#)

Holger Drachmann,

- [prosa, sp. Forskrevet -:](#)
- [dramadigtning](#)

Manuskripter af Holger Drachmann er i stor mængde bevaret på KB: notesbøger, kladder og trykmanuskripter til en række af Drachmanns publikationer, jf. også *Danske Digtere ved Arbejdet II: Drachmann-Manuskripter* ved P.V. Rubow 1934. Ligeledes har KB en omfattende samling af breve til og fra digteren, delvis udgivet i de nedenfor nævnte udvalg.

Drachmann publicerede ca. 60 bøger, og litteraturen om ham, særlig i periodica og tværgående fremstillinger, er meget omfattende. Det flg. er derfor kun et udvalg, ordnet kronologisk inden for de enkelte kategorier:

Bibliografier

[Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi](#)

Johs. Ursin: *Bibliografi over Holger Drachmanns Forfatterskab*. 1956.

do.: *Bibliografi over litteraturen om Holger Drachmann*. 1959.

Forfatterskabet

Holger Drachmann: *Samlede poetiske Skrifter*, Folkeudgave, bd.1-12. [forkortet SPS] 1906-09. Medtager i kronologisk rækkefølge alle bogudgivelser - også i prosa - der var fremkommet under digterens navn (eller pseudonym) i hans levetid, derimod ikke hans Byron-oversættelse, ikke alle hans bidrag til andres publikationer, og ikke posthumt udgivne digte og prosafragmenter. Udgaven optrykker senest trykte udgaver og moderniserer typografi og i nogen grad ortografi. Forlagets redaktionelle kraft er ikke angivet, men var vist især Otto Borchsenius.

do.: *Poetiske Skrifter*, udv. ved Vilh. Andersen, bd. 1-10. 1911-12; 1921; 1927.

do.: *Digte og Sange*, i Udv. og med Indl. af Paul V. Rubow. 1942.

Skrifter uden for SPS, bl.a.:

- "Skagen", i M. Galschiøt (red.): *Danmark i Skildringer og Billeder*, bd. 1. 1887.

- "Nordostsjælland", i samme værk, bd. 2. 1893.

- Byron: *Don Juan*, oversat paa Dansk af Holger Drachmann, bd. 1, 1880-91, og bd. 2, 1902.

- *Venezias Nat*. Fortælling udg. af Vilh. Andersen. 1909.

- *Vagabundus*. Digte og Udkast. Udg. af Vilh. Andersen. 1910.

- *Digte fra Hjemmet*. Efterladte Manuskripter m.m. Udg. af Valdemar Rørdam. 1921.

- *Mindebogen 1936. Femten Digte af Holger Drachmann*, ved Johs. Ursin og Paul V. Rubow. Gyldendal. 1936.

Kritiske udgaver:

Holger Drachmann,

- *En Overkomplet*, ved Aage Schiøttz-Christensen (*Danske Klassikere*, DSL/Borgen). 1987.

- *Forskrevet* -, bd.1-2, ved Lars P. Rømhild (*Danske Klassikere*, DSL/Borgen). 2000.

Samtidskritik

Georg Brandes: *Det moderne Gjennembruds Mænd. En Række Portræter*. 1883.

do.: *Samlede Skrifter*, bd. 3. 1900, og bd. 18, 1910.

H.S. Vodskov: *Spredte Studier*. 1884.

C.D. af Wirsén: *Kritiker*. Stockholm 1901.

Vilh. Andersen: *Litteraturbilleder. Anden Samling*. 1907.

Memoirer m.v.

Emmy Drachmann: *Ingers Ægteskab* (roman). 1910.

do.: *Erindringer. Barndom og Ungdom til 1883*. 1925.

do. *Edith*, udg. af Benedicte Alkjær og Vibeke Drachmann. 1992.

Breve

Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem, udg. af Harriet Bentzon. 1932.

Georg og Edvard Brandes: *Brevveksling med nordiske Forfattere og Videnskabsmænd*, bd. 2 og 3 ved Morten Borup. 1940.

Breve fra og til Holger Drachmann, ved Morten Borup. Bd.1-2, 1968; bd. 3-4, 1970.

Margrethe Loerges: *Edith - en skæbne i et bundt breve*. 1983.

Monografier

Vald. Vedel: *Holger Drachmann*. 1909 og 1965.

Paul V. Rubow: *Holger Drachmanns Ungdom*. 1940.

do.: *Holger Drachmann 1878-1897*. 1945.

do.: *Holger Drachmann. Sidste Aar*. 1950.

Lauritz Nielsen: *Holger Drachmann. Hovedtræk af en tragisk Digterskæbne*. 1942.

Johs. Ursin: *Holger Drachmann. Liv og Værker*. Bd.1-2. 1953.

Tværgående behandlinger

Holger Drachmann,

Sven Møller Kristensen: *Æstetiske Studier i dansk Fiktionsprosa 1870-1900*. 1938. - 2. udg.: *Impressionismen i dansk prosa 1870-1900*. 1955.

Johan Fjord Jensen: *Turgenjev i dansk åndsliv*. 1961.

Jens Kr. Andersen og Leif Emerek: *Aladdin-Noureddin traditionen i det 19. århundrede*. 1972.

Enkelte genrer og værker

versdigtning

Jørgen Fafner: *Det metriske særpræg i Drachmanns verskunst* (Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, nr. 222). 1953.

prosa, sp. *Forskrevet* -:

Poul Herring: *Drachmanniana* (maskinskrevet, i Det Kgl. Bibliotek). 1946.

Knud Michelsen: *Digter og storby*. 1974.

Bo Hakon Jørgensen: "En kvindes smil", in: Poul Schmidt og Ulrik Lehrmann (red.): *Læsninger i dansk litteratur*, 2. bd., 1820-1900. Odense 1998.

Henk van der Liet: "Über Holger Drachmanns Roman "Forskrevet" und die Suche nach einer Ästhetik urbaner Erfahrung", in: Bernd Henningsen m.fl. (red.): *Die inszenierte Stadt. Zur Praxis und Theorie kultureller Konstruktionen*. Berlin 2001.

Lars P. Rømhild: "Om indlæggene i Drachmanns *Forskrevet* -", in: *Danske Studier* 2001.

dramadigtning

Peter Hansen: *Den danske Skueplads*, bd. 3, s.380-83. U.å. (1890?)

Jul. Clausen og Torben Krogh: *Danmark i Fest og Glæde*, bd. 3: Tiden 1870-1914, s.218-22. 1935.

Ib Boye: *Drachmann og teatret. Foredrag på Skagen Museum 26.7.1983*. (18 s.)

Henk van der Liet: "A fleeting glimpse of former times. Holger Drachmann's melodramas: 'Vølund Smed' and 'Renæssance'", in: *Scandinavica* årg. 33, nr. 2, nov. 1994.

do.: "Jumping on the bandwagon, On the relationship between Henrik Ibsen's 'A Doll's House' and Holger Drachmann's 'Pupa and Butterfly'", in: Harry Perridon, red.: *Strindberg, Ibsen and Bergmann. Essays offered to Egil Törnqvist*. Maastricht 1998.

Niels Birger Wamberg: "Holger Drachmann og hans eventyr", in: Holger Drachmann: *"Der var Engang" i Ulvedalene, Dyrehaven*. Sorgenfri 1998.

Lars Peter Rømhild